

Savo-Karjalan Vesiensuojeluyhdistys ry
Yrittäjäntie 24, 70150 Kuopio

LAUSUNTO
6.7.2018

Asia:

**KUULEMINEN VESIENHOIDON KESKEISET KYSYMYKSET JA TYÖOHJELMA
SEKÄ YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI, VHA1**

1. VUOKSEN VESIENHOITOALUE

Vesienhoitoalueen kuvaus perustuu vesienhoidon suunnittelussa koottuun tietoon sekä myös käytännön kokemuksiin vesienhoidon toteutuksesta kohdealueella. Savo-Karjalan Vesiensuojeluyhdistyksen toimialueella suunnittelualueet ovat luonnontieteellisesti perusteltuja vesistöreittejä tai -alueita. Vesienhoitoalueella on tunnistettu hallinnolliset rajat, mutta raja-alueilla olevien vesistöjen tarkastelua ja vesienhoitotyötä on edelleen kehitettävä (Juojärvi, Puruvesi). Mikäli jaettu viranomaisvastuu ei toimi tai ei ole riittävä, päävastuu ja tehtävät on selkeästi sovittava.

Yleiskuvauksessa on tiiviisti nostettu esille kolme painotusta tai kokonaisuutta eli monipuoliset sisävedet, vastuu uhanalaisista lohikalakannoista sekä pohjavesivarat harjuissa ja Salpausselillä. Tiivis sisävesikuvaus on kuulemisasiakirjaan riittävä, mutta tulevassa vesienhoitosuunnitelmassa tulisi kuvata ja mahdollisuuksien mukaan arvioida osa-alueiden vaikutus muihin alueisiin. Veden laadun ja hydrologian osalta vaikutussuunta on alaspäin, mutta vastaavasti kalakantojen osalta vaikutussuunta on useita lisääntymis-, vaellus- ja syönnösalueiden välillä. Tällainen tarkastelu toisi lisäarvoa vesienhoitoaluetason toiminnalle. Vesienhoitoalueen suunnittelualueet, ekologinen tila, riskinarvio, pohjavesialueet ja riskialueet ovat kylläkin esitetty havainnollisesti karttatarkasteluun.

Uhanalaisten lohikalakantojen sisällyttäminen vesienhoidon suunnitteluun ja vesienhoitotoimenpiteisiin on tarpeen. Tämän lisäksi myös kalatalous on laajemmin huomioitava vesienhoidossa. Tämä on mahdollista tulevien kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmien kautta. On huolehdittava, ettei vesienhoidon vastuulla käsitellä pelkästään suojelua vaativia kalakantoja, koska kalatalouden toteutus säätelee merkittävästi uhanalaisiakin kalakantoja. Kalavarojen hyödyntäminen ja suojelu on toteutettava laajalla paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella yhteistyöllä ministeriörajat ylittävästi.

Aluekuvaukset ovat tiiviitä ja asiaperusteisia ja lisäksi niiden sisältö vastaa pääosin alueellisessa yhteistyön havaintoja ja kokemuksia. Vesienhoitosuunnitelmaan aluekuvauksia tulee täydentää etenkin kalatalouden, mutta myös muiden vesien käyttömuotojen osalta. Uhanalaisten kalakantojen vahvistaminen sekä kalakannan rakenteen muuttaminen vesien tilan parantamiseksi ovat osa kalataloutta ja vaativat yhteensovittamista kalavarojen hyödyntämisen kanssa. Kalatalouden merkityksen kuvaus lisää myös vesistöjen arvoa ja arvostusta. Juojärven reitti on esimerkki hyvässä ja erinomaisessa tilassa olevasta vesistöalueesta, jonka kuvaus on suppea eikä vahvuuksia tuoda esille. Alueella on myös hallinnollisia rajoja, joiden vaikutus tulisi käytännön vesienhoidossa muuttaa alueen eduksi. Vastaavasti Sorsaveden aluetta tulisi nostaa enemmän esille ominaispiirteidensä mukaisesti.

Pielisen reitin kuvaus on hyvä, mutta uhanalaisten kalojen osalta myös taimen tulee sisällyttää tarkasteluun. Alueella olisi myös tarpeen nostaa kalatalouden sekä muiden vesien käyttömuotojen

merkitystä enemmän esille. Vastaavasti Höytiäinen sivuutetaan hyvin suppealla esittelyllä järven koosta ja merkityksestä huolimatta. Heposelän tilaan vaikuttavat Viinijärven alueen valumavedet, mutta järven tilan parantamisessa olisi myös tunnistettava sisäisen kuormituksen merkitys. Vastaavasti Onkamojärvässä on tarpeen arvioida toimenpiteiden kustannustehokkuutta, jotta aktiiviselle paikalliselle toiminnalle saadaan jatkuvuutta ja motivaatiota. Alueella tarvitaan sekä pitkäjänteistä perinteistä vesiensuojelua kuormituksen hallitsemiseksi, mutta etenkin järven sisäisen kuormituksen alentamista tilan ja käyttökelpoisuuden paranemiseksi. On huomattava, että useissa reittivesistöissä minimiravinteiden fosforin pitoisuudet ovat pitkäaikaistarkastelussa alentuneet, mutta levämäärää osoittava klorofyllipitoisuus kohonnut. Selityksenä tähän on vesistön sisäiset prosessit ja useimmiten kalakannan rakenne.

2. VESIENHOIDON KESKEISET KYSYMYKSET

Ehdotetut vesienhoidon keskeiset kysymykset vastaavat vesienhoidon toteutuksen nykyistä tarvetta. Vesienhoidon toimeenpanon tehostaminen on laaja asiakokonaisuus, joka on jaettu huomioitaviin asioihin kuten muutkin keskeiset kysymykset. Tämä esittämistapa on tarpeen, jotta kysymysten laajempi sisältö selviää. Toimeenpanon tehostamisessa selkeyttäisi, mikäli huomioitavat asiat ja sitä seuraavan tekstiosuuden otsikot olisivat yhtenäisemmät. Sisältö on kuitenkin pääosin tarpeen mukaista. Keskeiseen kysymykseen ”Hajakuormituksen vähentäminen” tulee lisätä ”ja toimenpiteiden tehokas kohdentaminen”. Sisäisen kuormituksen alentaminen on lisättävä keskeiseksi kysymykseksi. Toimenpiteet sisäisen kuormituksen alentamiseksi on kohdennettava vaikuttavasti.

Toimeenpanon tehostamiseen huomioitavaksi asiaksi tulee lisätä vesi- ja vesistötietoisuuden lisääminen.

On erinomaista, että toimeenpanossa tuodaan esille kaikkien vastuu. Lisäksi on havaittavissa, että vesienhoitoa käsitellään entistä laajempuna ja enemmän kokonaisuutena kuin aiemmin. Myös ministeriöiden ja eri hallinnonalojen tulee olla vastuullisia ja käsitellä asioita kokonaisuuksina. Vesienhoidon toteuttaminen luo tähän erinomaiset puitteet. Toimenpiteiden rahoitus on esitetty asianmukaisesti ja on tunnistettu, että lisäksi tarvitaan aktivoivaa toimintaa. On huomattava, että viranomaisten lisäksi neuvontaa ja viestintää toteuttavat myös asiantuntijaorganisaatiot. Heillä on usein erinomainen ”kentän” tuntemus. Vesienhoidossa tulee kehittää alueellinen toimintamalli, jossa sovitaan eri tahojen tehtävistä, vastuista ja etenkin yhteistyöstä. Lisäksi vesien tilan parantamisen edellytyksenä ovat toimenpidekokonaisuudet, jotka koostuvat perusvesiensuojelutoimenpiteistä, veloitetoimenpiteistä ja tehostetuista hoito- ja kunnostustoimenpiteistä. Nämä toimintatavat tehostavat kustannustehokkaasti toimeenpanoa.

Monitavoitteisuus ja vesien monipuolinen hyödyntäminen tuodaan kiitettävästi esille. Tästä esimerkkinä on kalatalouden ja vesienhoidon yhteiset tavoitteet. Tavoitteiden lisäksi on edettävä myös yhteisiin toimenpiteisiin ja laajempuna kokonaisuutena vesienhoitoon on sisällytettävä enemmän kalataloutta. Osakuntien toiminnassa on huomioitava, että ne tarvitsevat myös resursseja. Tämä on turvattava kalastuslain toimeenpanossa yleiskalastusoikeuksien ja säätelyn lisääntyessä. Tässäkin muistutettakoon ministeriöiden välisen yhteistyön välttämättömyydestä.

Vesistöistä ja pohjavesistä tarvitaan riittävästi tietoa päätöksenteon perusteiksi sekä vaikuttavien toimenpiteiden toteuttamiseksi. Kuten toimenpiteiden rahoituksessa myös riittävän tiedon hankinnassa rahan lisäksi tärkeää on tarkoituksenmukaisten asioiden toteuttaminen. Seurantojen ja

tarkkailujen kehittämiseksi saatikka laajentamiseksi on ensin selvitettävä nykyisten tulosten hyödyntäminen. Mitkä ovat tavoitteet ja vastaavatko tutkimustulokset näihin tarpeisiin. Valtionhallinnon seurantoja, muiden tahojen selvityksiä ja velvoitetarkkailuja on mahdollista kehittää siten, että ne tukevat toinen toistaan. On erittäin huolestuttavaa, että keskeisten kysymysten asiakirjassa yksipuolisesti mainitaan, että on harkittava toiminnanharjoittajien laajempaa osallistumista vesien tilan seurantaan. Toki hajakuormittajien tulee osallistua vesien tilan tarkkailuun ja yhteistarkkailut ovat hyvä työkalu liittää hajakuormitus mukaan. Riittävän tiedon hankinta on kuitenkin ratkaistava yhteisesti vesienhoidon periaatteiden mukaisesti. Uusia avauksia tarvitaan myös vesistötiedon hankinnassa, mutta on huomattava, että yksittäisten tulosten käyttöarvo on pieni.

Sekä kuormitustiedon että vesitiedon osalta tulee edetä siten, että ensin hyödynnetään nykyinen tietovaranto ja sen perusteella kehitetään kokonaisuutta. Lisäksi on tunnistettava ja ymmärrettävä työn tarve ja tavoite. Biologisen vesistötiedon lisäksi on huolehdittava riittävästä fysikaalis-kemiallisesta tiedosta. Fosfori- ja klorofyllipitoisuudet ovat välttämättömiä tilatavoitteiden kvantifioimiseksi, mitä ilman ei ole mahdollista määrittää tarvittavia toimenpiteitäkään. Vastaavasti riittävät happipitoisuustiedot mahdollistavat sisäisen kuormituksen mekanismien arvioinnin. Nykyisessä luokittelussa ei käytetä veden väriä eikä kemiallista hapenkulutusta, koska ne sisältyvät tyypittelyyn. Näitä tuloksia tarvitaan kuitenkin seurattaessa vesien tilan muuttumista ja vertailtaessa tilaa käyttäjien havaintoihin. Lisäksi seurannasta ja kuormituksen arvioinnista on siirryttävä vaikutusten arviointiin.

Vesistöjen tilan turvaaminen on tärkeä keskeinen kysymys, jota on aiemmin pitänyt vesienhoidossa erikseen muistuttaa. Nyt se saa tarpeen mukaisen painotuksen. Tässä asiakohdassa tuodaan esille ojitusten tarveharkinta. Vesien poisjohtamisesta ja kuivattamisesta on siirryttävä kohti vesitalouden hallintaa. Maatalouden osalta pellon vesitalouden hallinnalla varmistetaan satotasot äärisääolosuhteissa ja samalla vesistökuormitus alenee. Vastaavasti metsätaloudessa tulee toteuttaa pitkävaikutteisia ja virtausolosuhteita tasaavia ratkaisuja, mikä lisää kannattavuutta ja alentaa myös kuormitusta. Asiakirjassa tulisi aukaista mitä tarkoitetaan kuntien ja toiminnanharjoittajien yhteistyöllä.

Hajakuormituksen vähentämisessä ns. perustaso ja -toimenpiteet tulee toteuttaa joka paikassa ja hehtaarilla. Sen sijaan tehostetut toimenpiteet tulee kohdentaa vaikuttavasti vesien tilatavoitteiden mukaisesti. Toimenpiteisiin on yhdistettävä myös vaikutusarviot, jotka vesienhoidossa ovat tähän saakka puuttuneet. Maataloudessa ympäristötoimenpiteiden toteutuksen vastuu siirtyy yhä enemmän viljelijälle, jolloin tarvitaan toteuttamiskelpoisia, vaikuttavia ja tuottavuutta lisääviä toimenpiteitä. Neuvonta ja koulutus on suoritettava vuorovaikutteisesti, sillä käytännön kokemukset ovat välttämättömiä. Metsätaloudessa on huomioitava ja ratkaistava suuri toimijoiden määrä. Lisäksi on tunnistettava ohjaukskeinot kuten puun hinnoittelu eri-ikäisrakenteisessa metsänkasvatuksessa. Toimenpiteenä yksinkertaiset virtaamansäätöratkaisut on nostettava tärkeimmiksi toimenpiteiksi. Puun käytön lisääntyessä metsätalouden on myös määritettävä vesienhoidon tavoitteensa. Vesien tilatavoitteiden perusteella kuormitus ja vaikutukset eivät saisi lisääntyä.

Nykyisellä hoitokaudella vesistöjen sisäinen kuormitus on tunnistettu ja seuraavalla sisäistä kuormitusta on pystyttävä myös alentamaan. Siten sisäisen kuormituksen alentaminen vaikuttavasti on oltava keskeisenä kysymyksenä. Asiakirjassa todetaan, että sisäistä kuormitusta alentamalla saadaan osittain nopeutettua vesistöjen tilan paranemista. Tämä on varsin varovainen arvio, sillä useiden vesistöjen tilan paranemisen edellytyksenä on sisäisen kuormituksen alentaminen.

Savo-Karjalan Vesiensuojeluyhdistys ry

Vastaavasti useimmiten vaikuttavimpana toimenpiteenä on kalakannan rakenteen muuttaminen. Biotalous vahvistumisen on mahdollistettava kalakannan rakenteen parantaminen samalla hyödyntäen saalis pääosin elintarvikkeena. Toteutus vaatii eri sektoreiden yhteistyötä ja toimintaketjun/-verkoston luomista. Asia onkin käsitelty kohdassa vesielinympäristöjen parantamisessa.

Pistekuormittajien aiheuttamien päästöjen hallinta on esitetty asiakirjassa tarkoituksenmukaisesti.

Vesielinympäristöjen parantaminen ja vaelluskalakantojen vahvistaminen sisältää sekä vesistökuunnostukset että omana painotuksenaan uhanalaisten kalakantojen vahvistamisen. Vesistökuunnostuksissa on nostettu esiin ravintoketjukunnostus sekä hoitokalastussaaliin hyödyntäminen. Nämä ovat erinomaisia linjauksia. Huolimatta, että kyseessä on vesienhoidon asiakirja, tässä kohdassa tulee käsitellä hoitokalastuksen lisäksi myös vähemmän hyödynnetyn kalan pyynnin ja käytön lisääminen. Saaliin hyödyntäminen elintarvikkeena on edellytys hoitokalastuksen kustannustehokkaalle toteutukselle ja se tuo jatkuvuutta vesistöjen hoidolle sekä tuottaa lisäarvoa kustannusten sijaan. Kalavarojen kestävä ja monipuolinen hyödyntäminen on kustannustehokasta vesienhoitoa.

Pohjavedet ovat asiakirjassa käsitelty sille kuuluvalla tärkeydellä. Ilmastonmuutoksen vesistövaikutuksiin varautuminen on käsitelty aiempaa konkreettisemmin ja toimenpiteet ovat vaikuttavia jo nykytilanteessa.

3. TYÖOHJELMA

Vesienhoidon toteutusta esitetään jatkettavan yhteistyössä. Tämä on edellytyksenä tulokselliselle työskentelylle, sillä yhteinen vastuullinen toiminta korostuu jatkossa yhä enemmän. Erityistä huomiota on kiinnitettävä vesienhoidon käsittelyä laajempaan kokonaisuuteen. Tämä edellyttää hallintorajojen ylittämistä kuten kalatalouden osalta on todettu. Yhteistyö on ulotettava myös seurantaohjelmien tarkistamiseen. Ilman yhteistyötä seurantojen, selvitysten, tutkimusten ja tarkkailujen kehittäminen ja yhteensovittaminen ei toteudu. Ulkoisen kuormituksen arvioinnin lisäksi on suoritettava sisäisen kuormituksen arviointia.

4. YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Asiakirjassa on esitetty kattavasti keskeiset tarkasteltavat vaikutukset.

5. LOPUKSI

Vesienhoidon toteutuksessa on huolehdittava, että eri toimijoilla on riittävä asiantuntemus ja kokonaisuuden ymmärrys sekä kansalaisilla riittävä tieto vesistämme. Kuulemisasiakirja antaa siihen vahvan viitekehyksen.

Kuopiossa 6.7.2018

Savo-Karjalan Vesiensuojeluyhdistys ry
Jukka Koski-Vähälä, toiminnanjohtaja